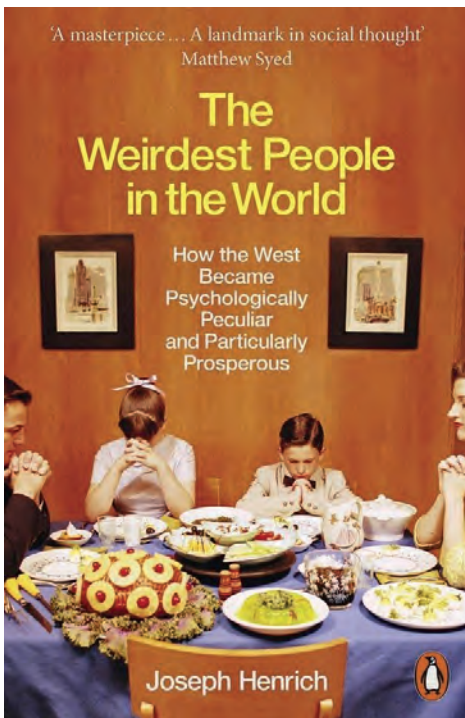

JOSEPH HENRICH

THE WEIRDEST PEOPLE IN THE WORLD

HOW THE WEST BECAME
PSYCHOLOGICALLY PECULIAR
AND PARTICULARLY
PROSPEROUS

Joseph HENRICH, *The Weirdest People in the World. How the West Became Psychologically Peculiar and Particularly Prosperous*, Penguin Books, 2021, 680 p.

Toen ik dit boek de eerste keer zag, trok vooral de ondertitel mijn aandacht. Ik ben geïnteresseerd in de bredere socio-economische geschiedenis en de daaraan gekoppelde vraag waarom juist Europa zo dominant geworden is (en of die vraag niet getuigt van een eurocentrische vooringenomenheid). In het verleden las ik al een aantal boeken over het onderwerp, waaronder het schitterende *Zwaarden, paarden en ziektekiemen; de ongelijkheid in de wereld verklaard* van Jared Diamond. Bovendien lees ik ook graag over de impact van psychologie op politiek, economie en cultuur, zoals het belangrijke *Ons Feilbare Denken* van Daniel Kahneman. Het boek van Henrich belooft nu beide thema's bijeen te brengen.

Twee vaststellingen vormen de basis voor het boek. Zo gaat de auteur ervan uit dat de structuur en de werking van de hersenen niet enkel evolutionair maar ook cultureel bepaald zijn. Anders gezegd: onder eeuwenlange culturele invloed veranderen de hersenen en de manier waarop we denken. Daarnaast stelt het boek dat psychologisch onderzoek slechts plaatsvindt bij een kleine subset van de bevolking, namelijk hoogopgeleide, jonge westerlingen.¹ Er wordt algemeen aangenomen dat de resultaten van dergelijk onderzoek gelden voor de hele bevolking. Aangezien er echter wereldwijd een enorme culturele diversiteit is, is dat in tegenspraak met de eerste vaststelling. Wellicht hebben we dus een vertekend beeld van de menselijke psychologie.

Henrich onderzoekt of bevolkingsgroepen die cultureel van elkaar verschillen dat ook doen op psychologisch vlak. Hij botst daarbij op het probleem dat er maar heel weinig psychologisch onderzoek heeft plaatsgevonden bij niet-westerse culturen. Daarom voert hij eigen onderzoek uit en combineert hij zoveel

mogelijk studies. Daarmee kan hij aantonen dat culturele verschillen aanleiding geven tot meetbare psychologische verschillen. Hij concludeert bovendien dat de westerse mens er behoorlijk vreemde gedachten en gedrag op na houdt. Zelf spreekt hij van 'WEIRD people'.

De westerling is met andere woorden niet de norm, maar eerder de vreemde eend in de bijt.

Een voorbeeld is af te leiden uit een onderzoek dat Henrich onder andere uitvoerde bij de Matsigenka, een volk van jager-verzamelaars uit Peru. Hij deed met hen een bekend experiment uit de psychologie: het Ultimatum Game (UG). In het UG worden twee personen anoniem aan elkaar gekoppeld. Een van hen krijgt een bepaald bedrag, bijvoorbeeld 100 dollar. Hij moet kiezen welk deel hij aan de ander geeft en hoeveel hij zelf houdt. Hij kan ook beslissen om alles zelf te houden en niets te geven. De ander heeft geen inspraak in het bedrag, maar kan het aanbod afwijzen als hij het te laag vindt. In dat geval krijgt niemand iets. De eerste persoon mag dus niet te weinig aanbieden. Anders loopt hij het risico om alles te verliezen. Een rationeel denkend *homo economicus*, zoals gedefinieerd in het klassiek liberalisme, hoeft hier niet lang te twijfelen. Als aanbieder moet hij een zo laag mogelijk bedrag afstaan en als ontvanger moet hij elk bedrag aanvaarden. Geld is geld en winst is winst, hoe klein ook.

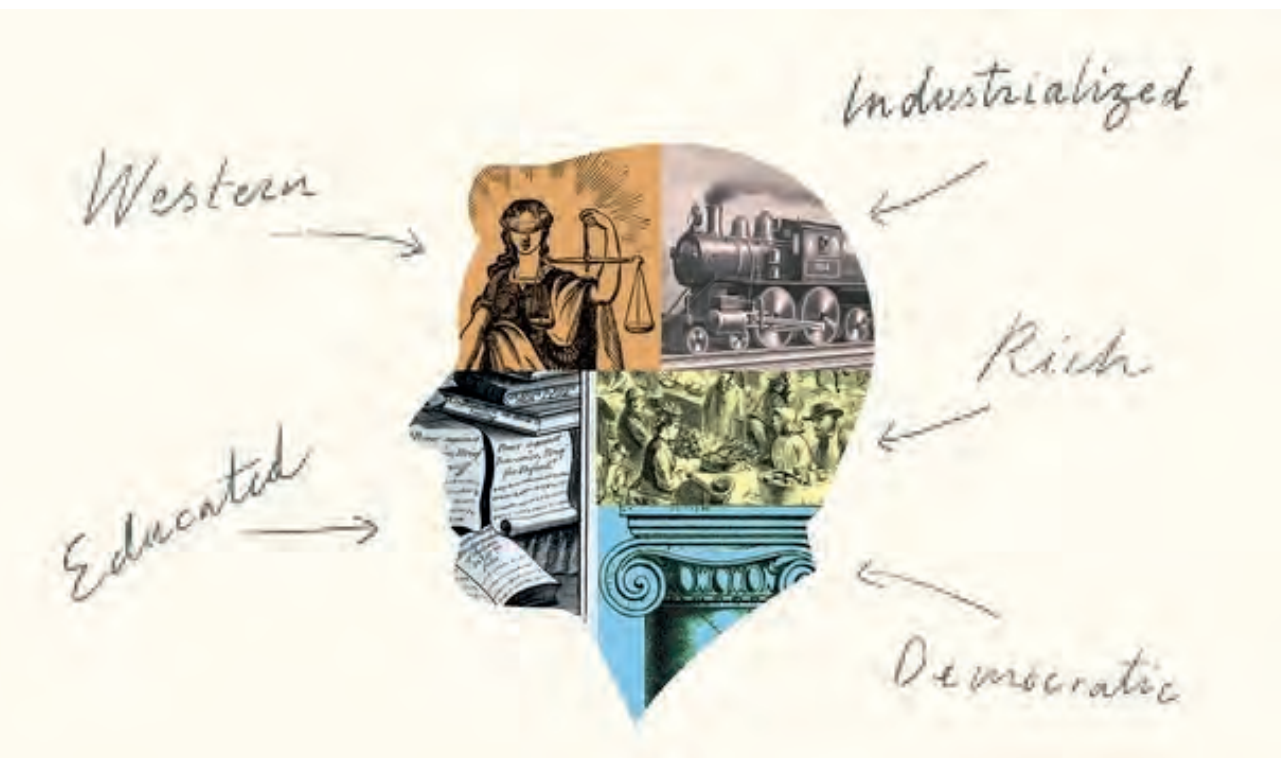
De Matsigenka beantwoorden redelijk goed aan dat economische ideaalbeeld. In het experiment gaven ze gemiddeld ongeveer een kwart aan de ander en aanvaardden ze zelf bijna altijd het aanbod, hoe klein ook. Wat een contrast met ons, 'rationele' westerlingen, voor wie een kwart zowat het laagste aanbod is wat iemand durft voor te stellen. De verhouding in het Westen gaat veel meer richting fiftyfifty. Anders gezegd: alhoewel er geen duidelijke economische reden is,

geeft een westerling bijna de helft van een gekregen bedrag gewoon weg! Zo blijken de Matsigenka – althans binnen de context van de UG – veel rationelere economische actoren dan westerlingen.³

Het boek is opgedeeld in vier grote hoofdstukken. In het eerste deel legt Henrich uit hoe gemeenschappen meestal cultureel en psychologisch evolueren en waarom westerlingen in vergelijking daarmee eerder vreemd zijn. In deel twee gaat hij dieper in op de vraag wat er in het vroegmiddeleeuwse Europa veranderd is en hoe dat de basis gelegd heeft voor die afwijking. Een sleutelrol is weggelegd voor de huwelijkspolitiek van de vroege katholieke kerk, gesteund door onder andere de Karolingische vorsten. Die politiek beknotte het traditionele systeem van huwelijken binnen de familie en ontworpen de clanstructuren. Het gevolg was een bevolking die veeleer was samengesteld uit kerngezinnen en die geografisch, sociaal en economisch mobieler was.

In het derde deel bestudeert Henrich de zichzelf versterkende interactie tussen de veranderende psychologie en nieuwe instellingen, zoals kloosterorden, gilden, universiteiten en steden. In het laatste deel behandelt hij het ontstaan van de westerse wereld zoals we die nu kennen en hoe die zo sterk zijn invloed kon laten gelden op de rest van de wereld.

Hoewel het onderwerp uitgebreid is en Henrich informatie haalt uit een zeer brede waaier aan bronnen⁴, lijkt de wetenschap achter zijn beweringen solide. De auteur was trouwens eerst lucht- en ruimtevaartingenieur en studeerde pas later antropologie. Dat is te merken aan de stevige statistische onderbouwing, die zijn argumenten overtuigingskracht geeft. De sterkste hoofdstukken

Detail uit de hardcover van de publicatie. (<https://blog.experientia.com/book-the-weirdest-people-in-the-world/>)

zijn die waar zijn eigen onderzoek of dat uit zijn vakgebied aan bod komt. Vooral in de meer historische paragrafen versimpelt hij de zaken of stelt hij ze nogal zwart-wit voor, maar dat lijkt me onvermijdelijk om de informatie gebald en overzichtelijk te houden. Dat is trouwens bij onder andere Diamond ook zo. Zijn verhaal blijft daardoor logisch en consequent. Daarin schuilt het gevaar dat een goed narratief zijn eigen vervolg suggereert, wat aanleiding kan geven tot *cherry picking* en *silver bullets*. Daarbij negeert de auteur onderzoek dat zijn verhaal tegensprekt en

gebruikt hij eenvoudige en vaak toegepaste mechanismen om complexe zaken te verklaren. Dat lijkt hier echter niet het geval. Henrich blijft steeds genuanceerd en geeft ook zelf aan wanneer onvoldoende data voorhanden zijn om beweringen hard te maken of wanneer de data elkaar tegenspreken.

Toch formuleerden anderen ook kritiekpunten op het werk. Zo zou Henrich onvoldoende aandacht schenken aan de duistere kanten van de westerse cultuur en psychologie, zoals racisme, slavernij en onderdrukking. Daarnaast zou hij de negatieve aspecten

van niet-westerse culturen, zoals nepotisme of corruptie, juist te veel benadrukken.⁵ Het boek zou een sociaal-darwinistische onder- toon hebben en het Westen als superieur voorstellen. De kritiek is begrijpelijk maar onterecht. Wat dit boek zo moeilijk maakt, is dat de lezer zich continu bewust moet zijn van zijn of haar eigen culturele vooroorde- len. Uiteraard vinden alle mensen de eigen morele normen altijd beter: ze zijn ermee opgegroeid. En dat geldt natuurlijk voor elke cultuur. Het is dan ook belangrijk om op te merken dat Henrich die verschillen vaststelt, maar niet oordeelt dat deze of gene cultuur beter is dan de andere. Hij wil niet bewijzen dat bepaalde culturele of psychologische ken- merken superieur zijn. Bovendien zegt Hen- rich, net zoals Diamond, dat het Westen niet door eigen verdienste of door een inherente superioriteit zo dominant kon worden. Het is veeleer stom toeval dat het op het pad naar de WEIRD-psychologie heeft gezet.

Het boek geeft misschien geen volledig nieuwe, maar wel een frisse kijk op de zaken. Het biedt een aantal nieuwe invalshoeken om zowel historische als hedendaagse maat- schappelijke fenomenen te bekijken, gaande van pakweg de Franse Revolutie tot de hui- dige situatie in Afghanistan. Een aanrader, al is het geen gemakkelijke lectuur. De ideeën zijn vaak complex en de informatiedichtheid is hoog. Gelukkig heeft Henrich ook een voor- liefde voor ironie en alliteraties, wat het ge- heel een pak luchtiger en leesbaarder maakt.

Maarten Savels, archivaris, Amsab-ISG

- 1 Vooral studenten aan Amerikaanse universiteiten.
- 2 Western, Educated, Industrialized, Rich and Democratic.
- 3 Joseph HENRICH, *The Weirdest People in the World* [...], pp. 287-290.
- 4 Getuige daarvan is de indeling van het boek. Op 680 pagina's zijn er 77 pagina's eindnoten en 72 pagina's bibliografie.
- 5 De kritiek komt onder andere uit een recensie van prof. Nicholas Guyatt in *The Guardian*: <https://www.theguardian.com/books/2020/nov/20/the-weirdest-people-in-the-world-review-a-theory-of-everything-study>. Laatst geraadpleegd op 23/06/2022. Let erop dat de voorbeelden van westerse versus niet-westerse fouten uit de genoemde recensie komen.